نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی سال چهاردهم، شماره ۳۲، بهار ۹۳

راهبردهای توسعه اکوتوریسم استان کردستان با استفاده از مدل SWOT و QSPM

دریافت مقاله:۹۱/۵/۱۵ پذیرش نهایی: ۹۲/۱۲/۱۰
صفحات:۲۰۴-۱۸۱

علی موحد: دانشیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری دانشگاه خوارزمی[1]
Email:Movahed@khu.ac.ir
سالار کهزادی: دانشجوی دکتری مدیریت گردشگری دانشگاه مرسین- ترکیه
Email:s.kuhzadi@gmail.com
فریماه عابدین زاده: کارشناس ارشد مدیریت محیط زیست-دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات
Email: f.abedinzadeh@gmail.com

چکیده

یکی از مهمترین مقاصد سفر گردشگران طبیعت است. کشور ایران از لحاظ جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی در بین ۵ کشور برتر دنیا و از لحاظ جاذبه‌های تاریخی در رتبه ۱۰ قرار گرفته است. استان کردستان یکی از غنی ترین استان های کشور از نظر جاذبه های طبیعی است. هدف این تحقیق بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی اکوتوریسم استان کردستان و ارائه راهبردهایی برای توسعه پایدار آن است. تحقیق از نوع توصیفی - تحلیلی و مبتنی بر مطالعات میدانی (پرسشنامه ای) است. برای تحلیل علمی از مدل های SWOT و ماتریس کمی سازی QSPM استفاده شده است. بر اساس نتایج تحقیق در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی(ضعف و قوت)، جمع نمره‌های نهایی، ۲/۴۳ محاسبه شده که این امر نشان می‌دهد نقاط قوت از نقاط ضعف کمتر است. این بدان معناست که مدیریت فعالیت‌های اکوتوریسم از نظر عوامل درونی دارای ضعف است. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی(تهدید و فرصت) با مجموع امتیاز ۲/۹۱ نشان‌دهندهٔ آن است که در وضعیت موجود، می‌توان با تقویت فرصت‌ها در مقابل تهدیدها، واکنش راهبردی مناسبی نشان داد. بنابراین، راهبُردST بهترین راهبرد جهت حرکت به سمت توسعه مطلوب اکوتوریسم در کردستان محسوب می‌شود.

کلیدواژگان: گردشگری، راهبُرد، اکوتوریسم، QSPM-SWOT، کردستان

---

[1]. **نویسنده مسئول:** کرج-خیابان شهید بهشتی- دانشگاه خوارزمی- دانشکده علوم جغرافیایی-گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

مقدمه

با توجه به وابستگی شدید ایران به درآمدهای حاصل از نفت و لزوم تجدیدنظر در آن با توجه به پایان‌پذیر بودن این منبع و نوسان‌های قیمتی شدید آن در چند سال گذشته، لزوم تغییر در برنامه‌ریزی کلان کشور جهت استفاده و به‌کارگیری منابع جایگزین به منظور رهایی از اقتصاد تک محصولی بیش از پیش در کشور احساس می‌شود. در این راستا با توجه به تبدیل شدن صنعت گردشگری به یکی از صنایع برتر دنیا و توانایی بالقوه کشور در این زمینه، می‌توان از گردشگری و به ویژه فعالیت‌های اکوتوریستی به عنوان یکی از بهترین گزینه‌ها برای جایگزینی درآمدهای حاصل از نفت نام برد. اهمیت توسعه اکوتوریسم زمانی برای کشور نمایان می‌شود که بدانیم زمان متوسط سفر ۵۰ درصد اکوتوریست های جهان بین ۸ تا ۱۴ روز است و هر اکوتوریست به طور متوسط بین یک هزار تا یک هزار و ۵۰۰ دلار درآمد ارزی به ارمغان می‌آورد(اشتری مهر جردی، ۱۳۸۳: ۷۸). از طرف دیگر، سازمان جهانی جهانگردی رشد سالانه صنعت گردشگری را تا سال ۲۰۱۰ بین ۳/۴ تا ۶/۷ درصد بیان کرده است که اکوتوریسم با رشد سالانه ۳۰ تا ۴۰ درصد، بالاترین رشد در بخش‌های مختلف گردشگری را به خود اختصاص داده است. بر این اساس در سال ۲۰۰۴ اکوتوریسم رشدی ۳ برابر صنعت گردشگری در کل داشته است. همچنین بر اساس نظر شورای جهانی اکوتوریسم در پایان سال ۲۰۱۰، حدود ۵۰ درصد گردشگران متعلق به بخش اکوتوریسم بوده است (www.Ecotourism.com). در کنار اهمیت ذکر شده می‌توان به قابلیت بالای کشور اشاره کرد که از نظر تنوع صنایع‌دستی ایران جزء ۳ کشور برتر دنیا به حساب می‌آید(زنگی‌آبادی و همکاران،۱۳۸۵: ۱۳۱). از لحاظ جاذبه‌های فرهنگی و طبیعی در بین ۵ کشور برتر دنیا و از لحاظ جاذبه‌های تاریخی در رتبه ۱۰ قرار گرفته است(نعمتی، ۱۳۸۴: ۱۰۷). یکی از استان‌های مستعد کشور در زمینه اکوتوریسم استان کردستان است که با توجه به محیط جغرافیایی خود پتانسیل‌های بالقوه‌ای در این زمینه دارد. در این راستا در این پژوهش سعی می‌شود جهت شناسایی و استفاده خردمندانه از این داشته‌ها، در قالب QSPM-SWOT راهبردهای استراتژیک جهت توسعه پایدار فعالیت‌های اکوتوریسم کردستان ارائه شود.

اهمیت و ضرورت تحقیق

امروزه همه کشورها، اعم از توسعه‌یافته و در حال توسعه پذیرفته‌اند که هر توسعه‌ای تنها با برنامه‌ریزی امکان‌پذیر است. این موضوع به خصوص در ارتباط با توسعه پایدار اهمیت بیشتری می‌یابد. در این ارتباط حرکت به سمت توسعه پایدار گردشگری، به دلیل اهمیت خاص

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

گردشگری و تأثیرات بالقوه مثبت و منفی اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و زیست‌محیطی که می‌تواند داشته باشد بدون برنامه‌ریزی دقیق و مناسب امکان‌پذیر و دست‌نیافتنی خواهد بود(تقوایی و همکاران۱۳۸۸: ۴۹). از طرف دیگر برای دستیابی به تعداد دو میلیون گردشگر در پایان برنامه پنج ساله چهارم و رقم ۱/۵ درصد تعداد گردشگران جهانی در سال ۱۴۰۴ یعنی ۲۰ میلیون نفر و دو درصد درآمد در همان سال، تبدیل شدن به قدرت برتر منطقه و کاهش وابستگی به منابع درآمدی حاصل از فروش نفت به دلیل نوسان قیمتی و پایان‌پذیری آن، لزوم ایجاد تنوع در عرصهٔ فعالیت‌های اقتصادی و تغییر سیاست‌ها نسبت به گردشگری بیش از پیش احساس می‌شود. ورود به حوزه‌های گردشگری به منزلهٔ فرصتی برای توسعهٔ منابع درآمدی محسوب می‌شود. در این میان با توجه به توانایی بالقوه کشور در زمینه گردشگری و به خصوص اکوتوریسم و اثربخشی بالای مثبت این فعالیت در حوزه‌های مختلف اقتصادی، فرهنگی– اجتماعی و زیست‌محیطی در صورت برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد، می‌توان برنامه‌ریزی جهت توسعه فعالیت‌های گردشگری و به خصوص اکوتوریسم را در اولویت برنامه‌ها قرارداد؛ زیرا محیط جاذبه‌های گردشگری را به عنوان یکی از مهم‌ترین عناصر صنعت گردشگری چون گوهری گرانبها در خود جای داده است. اصولاً تداوم گردشگری بدون وجود محیطی سالم و شاداب با چشم اندازه‌ای بکر و دیدنی طبیعی غیر قابل تصور است(کروبی، ۱۳۸۷: ۱۷). جدول شماره ۱ لزوم توسعه فعالیت‌های گردشگری و مخصوصاً اکوتوریسم را با توجه به نقش و منافعی که می‌توانند برای کشور به ارمغان آورند، نشان می‌دهد. به این خاطر، جهت حرکت به سمت توسعه پایدار که مستلزم استفاده بهینه و خردمندانه از تمام منابع و پتانسیل مناطق مختلف کشور است و به دلیل این که هرگونه برنامه‌ریزی و استفاده کارآمد مستلزم شناخت است، در این پژوهش سعی خواهیم کرد تا در چهارچوب مدل سوات نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی اکوتوریسم استان کردستان را مورد بررسی قرار دهیم و جهت پایداری آن‌ها، راهبردهای استراتژیک ارائه دهیم.

اهداف تحقیق

با توجه به موضوع پژوهش، اهداف تحقیق عبارت‌اند از:

- گونه شناسی منابع اکوتوریسم کردستان
- بررسی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی فعالیت‌های اکوتوریسم استان کردستان
- ارائه راهبردهای جهت حرکت به سمت توسعه مطلوب فعالیت‌های اکوتوریسم در کردستان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

جدول (۱) دلایل اهمیت توسعه اکوتوریسم

منافع اقتصادی	منافع اجتماعی- فرهنگی	منافع زیست‌محیطی
کمک به توسعه فرصت‌های شغلی	ارتقای کیفیت زندگی جامعه	کمک به حفظ منابع طبیعی
ایجاد تنوع در درآمدها و کاهش وابستگی کشور به یک محصول خاص	افزایش مبادلات فرهنگی و در نتیجه ارتقای اعتبار بین‌المللی کشور	افزایش کیفیت مناطق طبیعی
افزایش درآمد ارزی کشور	کاهش نابرابری‌های اجتماعی - فرهنگی	افزایش سطح آگاهی‌های عمومی در ارتباط با محیط‌زیست و در نتیجه ارتقای حساسیت آن‌ها نسبت به محیط
معرفی توانمندی های بالقوه کشور و به دنبال آن افزایش سرمایه‌گذاری‌ها	وقتی مردم ارزشی را که طبیعت گردان برای منابع جامعه قائل می‌شوند، مشاهده می‌کنند حس غرور و تعلق به محل در آن‌ها افزایش می‌یابد	
کمک به توسعه منطقه‌ای و تعدیل نابرابری‌های اقتصادی بین مناطق کشور	کمک به توسعه و بهبود زیرساخت‌ها	
ضریب تکاثری بالا	تقویت حس مشارکت	
	حفظ و احیای هنرهای سنتی و بومی	

منبع : نگارندگان

پیشینه تحقیق

مدیریت اکوتوریسم با تکنیک سوات روشی نسبتا نوین می باشد که در نقاط مختلف دنیا مورد استفاده قرار می گیرد. مثلاً در مناطق جنگلی ویلیچرز در ترکیه، در جنگلهای مرکزی در سایت ویکتوریا در استرالیا، در پارک ملی مدید در بولیویا، و در پارک ملی آمریکا در سال ۲۰۰۷- ۲۰۰۰ میلادی (نیلسون ۲۰۰۴: ۸۴) انجام گرفته است و به همین دلیل این روش در این پژوهش استفاده شده است.

مهم‌ترین پژوهش‌های که در مورد اکوتوریسم در ایران صورت گرفته، عبارت‌اند از:

علی موحد و کهزادی(۱۳۸۹) در مقاله ای با عنوان تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری استان کردستان با استفاده از مدل SWOT ، ظرفیتهای توسعه گردشگری در استان کردستان را مورد بررسی قرار داده اند. بررسی آنها نشان می دهد وجود جاذبه های طبیعی زیبا، بازارچه های مرزی و تمایل عمومی نسبت به توسعه گردشگری به ترتیب با امتیاز وزنی۴۸٪ ، ۳۸٪ و ۲۸٪ به عنوان مهمترین نقاط قوت و افزایش تمایل به گردشگری خرید، افزایش تمایل به فعالیت های گردشگری و به ویژه فعالیت های اکوتوریستی و پیوندهای فرهنگی نزدیک کردهای اقلیم خودمختار کردستان عراق با کردهای کردستان ایران و تمایل آنها جهت بازدید

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

از استان کردستان به دلیل داشتن انواع مختلف جاذبه های گردشگری به ترتیب با امتیاز وزنی ۵۰٪ ، ۵۰٪ و ۳۲٪ به عنوان مهمترین فرصت های گردشگری استان شناخته می شود.

قدمی در سال ۱۳۹۰ در مقاله‌ای با عنوان ارزیابی و تدوین راهبُرد مقصد در چارچوب توسعه پایدار گردشگری(نمونه موردی کلان‌شهر مشهد)، با استفاده از مدل سوات و QSPM وضعیت گردشگری مشهد را مورد بررسی قرارداد و به این نتیجه رسید که در قیاس با نقاط قوت، ضعف‌های بیشتری وجود دارد. اما به لحاظ محیط بیرونی با فرصت‌های متعدد و قوی‌تری روبرو است (قدمی، ۱۳۹۰ : ۵۹).

رخشانی نسب و ضرابی در سال۱۳۸۸در مقاله‌ای با عنوان چالش‌ها و فرصت‌های اکوتوریسم، مسائل و فرصت‌های پیش روی اکوتوریسم ایران را مورد بررسی قراردادند. بر اساس بررسی آنها تنوع اقلیمی، موقعیت دریایی و ساحلی و موقعیت ژئومورفولوژیکی از جمله فرصت ها و نبود امکانات زیربنایی در مناطق اکوتوریستی، عدم درک، شناسایی و معرفی پتانسیل، مشکلات مربوط به صدور ویزا و تمرکز گرایی برنامه ریزی ها از جمله چالش های توسعه اکوتوریسم در ایران هستند (رخشانی نسب، ضرابی، ۱۳۸۸ : ۴۱).

کروبی در سال ۱۳۸۷ در مقاله‌ای با عنوان جهانگردی طبیعت و لزوم حمایت از آن در ایران ، جهانگردی طبیعت را جزیی تفکیک‌ناپذیر از توسعه پایدار معرفی می‌کند و سپس با برشمردن ویژگی‌های کنونی ایران مانند فقر مطلق و نسبی، تعداد بیکاران، گروه‌های سنی جویای کار و نسبت آن در جمعیت کشور، برخی پیش‌فرض‌های نادرست که کشور را از درآمدهای چشم‌گیر، اشتغال‌زایی فراوان و فواید بسیار ارزشمند جهانگردی و به ویژه جهانگردی طبیعت محروم ساخته، را به نقد می‌کشد(کروبی، ۱۳۸۷: ۱۵)

در سند توسعه اکوتوریسم که سال ۱۳۸۷ به عنوان سال پایه و سال ۱۴۰۴ به عنوان افق سند در نظر گرفته‌شده؛ ضمن معرفی قابلیت‌ها ایران در زمینه اکوتوریسم، تنگناها و مشکلات پیش رو و راهبردهای اجرایی نیز مورد بررسی قرار گرفته است.در این سند، عدم شناخت کافی از منابع طبیعت گردی، عدم تطبیق وضعیت مراکز اقامتی و پذیرایی با استانداردهای جهانی، نپذیرفتن کارت‌های اعتباری بین‌المللی در ایران و تبلیغات منفی در مورد ایران، از جمله مشکلات توسعه اکوتوریسم در ایران معرفی می شود.

فرج زاده اصل و رفیق پناه در سال ۱۳۸۷، ضمن معرفی کردستان به عنوان مقصدی برتر برای فعالیت‌های اکوتوریستی، با استفاده از GIS مناطق مستعد کردستان جهت فعالیت‌های اکوتوریستی را نیز مشخص کردند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد ۸۰ درصد از پهنه استان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

کردستان، ظرفیت لازم برای توسعه انواع فعالیت های اکوتوریستی را دارد (فرج زاده، رفیق پناه، ۱۳۸۷: ۳۳).

میرسنجری در سال ۱۳۸۵ در مقاله‌ای با عنوان راهبرد اکوتوریسم بر پایه توسعه پایدار، اکوتوریسم را به عنوان یکی از پرجاذبه‌ترین و درعین‌حال پر منفعت‌ترین علوم وابسته به منابع طبیعی و محیط‌زیست معرفی می‌کند و سپس عامل‌های لازم برای دستیابی به اکوتوریسم پایدار و سیاست‌گذاری و برنامه‌ریزی اکوتوریسم را مورد بررسی قرار می‌دهد(میر سنجری، ۱۳۸۵: ۷-۹).

رضوانی در سال ۱۳۸۴ با استفاده از مدل سوات پیامدهای زیست‌محیطی گردشگری در حوضه سد لتیان را مورد بررسی قرار داد. نتایج پژوهش نشان داد که توسعه بدون برنامه و گسترش خانه های دوم در سال های اخیر نقش موثری در تخریب محیط زیست منطقه داشته است. برای کمک به حل مسئله، استفاده از ارزیابی آثار زیست محیطی(EIA[1])، توجه به طراحی منظر و هماهنگی بین واحدها و سازمان های مربوطه را به عنوان راهکار ارائه داد(رضوانی، ۱۳۸۴: ۳۸۵).

احمد نوحه گر و حسین زاده (۱۳۸۸) در مقاله ای با عنوان ارزیابی قابلیتهای اکوتوریسم جزیره قشم با بهره گیری از مدل مدیریت استراتژی SWOT، توسعه اکوتوریسم در این جزیره را مورد بررسی قرار داده اند. نتایج تحقیق آنها نشان می دهد که مدل استراتژی بازنگری ۵ با ۱۶/۳۶ امتیاز با استراتژی حداکثر اقتصادی از ورود طبیعت گردها در فصول مناسب سال با حفظ ارزش های جزیره و استراتژی رقابتی، تهاجمی با امتیاز ۱۵/۶۵ با تاکید بر تبادلات فرهنگی شفاف با سایر کشورها به منظور قابلیتها و جایگاه فرهنگ جزیره با هدف جذب گردشگر بهترین استراتژی است.

مقالات و کارهای پژوهشی فوق، منابع با ارزشی برای کسب شناخت اولیه از وضعیت فعالیتهای اکوتوریستی ایران فراهم کردند. حتی با توجه به سیستم برنامه ریزی و مدیریت متمرکز در ایران بخشی از نتایج آنها به صورت مستقیم و غیر مستقیم در شناخت نقاط قوت، ضعف، فرصت ها، تهدیدها و همچنین تدوین راهبردهای اکوتوریسم کردستان تاثیرگذار بودند. در این ارتباط با توجه به تمرکز اصلی مقالات بر سوات و مشخص شدن بعضی از کمبود ها و مشکلات آن، سعی می شود جهت جبران و ارائه شناخت بهتر از مقصد، ترکیبی از سوات و QSPM[2] مورد استفاده قرار گیرد.

---

[1] .Environmental impact assessment

[2] . Quantitative Strategic Planning Matrix (QSPM)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

تعاریف و مفاهیم

بهره برداری از توانها و ظرفیتهای گردشگری و اکوتوریسم در هر منطقه می تواند زمینه ای مناسب و پویا برای توسعه آن منطقه را فراهم کند. امروز نقش بالقوه گردشگری در توسعه بر کسی پوشیده نیست، صاحبنظران عمده ترین دلایل چنین نقش تاثیرگذاری را در عوامل زیر خلاصه کرده اند: گردشگری از منابع اصلی ارز آوری برای کشورها محسوب می شود. به علاوه، در تراز ملی پرداخت ها نیز تاثیر گذار می باشد که از دلایل اصلی حمایت دولت ها از گردشگری می باشد. گردشگری از منابع اصلی ایجاد اشتغال و درآمد در کشورها و مناطق می باشد. برای بسیاری از کشورهای در حال توسعه، با داشتن صنعتی محدود، منابع طبیعی ناچیز و وابسته به کمک های بین المللی، گردشگری شاید تنها وسیله برای کسب درآمد، ایجاد اشتغال و کسب سرمایه گذاری خارجی باشد(Opperman& Chon,1997:109). علاوه بر موارد فوق، دلایل دیگری نیز برای نقش موثر گردشگری در توسعه ارائه شده، که عبارتند از:

۱- گردشگری، صنعتی درحال رشد

تعداد کل گردشگران از ۲۵ میلیون نفر در سال ۱۹۵۰ به ۷۶۰ میلیون نفر در سال ۲۰۰۴ افزایش یافته و پیش بینی می شود که این تعداد در سال ۲۰۲۰ به ۱/۵۶ میلیارد نفر برسد. نرخ رشد سالانه گردشگری در دهه ۱۹۹۰ سالانه ۷ درصد و در سال ۲۰۰۴ به بیش از ۱۰ درصد رسیده است . بر اساس برآورد سازمان جهانی افزایش روزافزون تعداد گردشگران، گویای تبلور یافتن گردشگری به عنوان یک نیاز است. همین امر ضریب تاثیر گذاری گردشگری را در ابعاد مختلف توسعه افزایش داده است.

۲- گردشگری و توزیع مجدد ثروت

در سطح بین المللی و محلی گردشگری به عنوان وسیله ای کارا برای انتقال ثروت و سرمایه از کشورهای توسعه یافته و غنی تر به مناطق و کشورهای کمتر توسعه یافته و فقیرتر میباشد. این توزیع مجدد در ثروت در نتیجه مخارج حاصل از گردشگری در مقاصد و همچنین سرمایه های کشورهای ثروتمندتر در تسهیلات گردشگری صورت می گیرد.

۳- عدم وجود موانع تجاری برای گردشگری

بر خلاف بسیاری از اشکال تجارت بین الملل، گردشگری معمولا از تحمیل موانع تجاری مانند سهمیه بندی ها و تعرفه ها رنج نمی برد. به عبارت دیگر از آنجایی که بسیاری از کشورها و بلوکهای تجاری مانند اتحادیه اروپا، برای حفاظت از بازارهای داخلی محدودیت هایی برای واردات قرار می دهد، کشورهای علاقه مند به گردشگری برای شهروندان خود محدودیت هایی بر حقوق آن ها برای خروج از کشور، نوع مقصد و مدت زمان سفر آن ها قرار نمی دهند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

بسیاری از مقاصد دسترسی آزاد و مساوی برای دسترسی به بازارهای گردشگری را دارند. بنابراین فرض بر این است که مقاصد می توانند از میان گردشگران، آن هایی را که می خواهند و از مبدائی که دوست دارند را جذب کنند، گرچه فقدان موانع تجاری، رقابت بین المللی را حذف نمی کند. بنابراین کشورها و مناطق کمتر توسعه یافته می توانند از این فرصت، جهت جذب گردشگران از کشورها و مناطق مختلف بهره گیرند.

۴- گردشگری و استفاده از طبیعت به عنوان زیرساختی رایگان

جاذبه گردشگری بسیاری از کشورها و مناطق با تکیه بر منابع طبیعی آن ها می باشد مانند : دریا، سواحل، آب و هوا، کوه ها و . . . این موضوع به این نکته اشاره دارد که توسعه گردشگری بر منابع طبیعی بنا می گردد که رایگان یا الزاما متعلق به یک کشور است که آن ها مجبور به ساخت آن ها و تولیدشان نمی باشند و ارزش اقتصادی حاصل از این منابع ممکن است محدود شده باشد و یا استفاده دیگری نداشته باشد. نکته این است که وجود منابع اولیه در یک کشور برای برنامه ریزی جهت گردشگری، هزینه شروع کمتری را موجب می شود.

۵- گردشگری و تقویت روابط مشاغل و صنایع

با توجه به نیاز گردشگران به طیف وسیعی از کالاها و خدمات در مقصد مانند، غذا، نوشیدنی، اقامتگاه، امکانات تفریحی، سیستم حمل و نقل محلی ، سوغات و غیره، رونق گردشگری و حضور گردشگران در مقاصد گردشگری می تواند، به دلیل تلاش مشاغل و صنایع محلی جهت تامین کارآمد نیاز و خواسته گردشگران و کسب منافع حاصل از آن، تقویت روابط بین آنها و در نتیجه توسعه این مشاغل و صنایع و توسعه کلی محل را به دنبال داشته باشد(Sharply& Telfer, 2002:15-20). بهبود زیرساخت ها و تامین تسهیلات که هم برای گردشگران و هم برای جامعه محلی مفید خواهند بود، توجیه حفاظت از محیط زیست مانند طراحی پارک های ملی و تشویق حفظ و احیاء صنایع دستی، از جمله دلایل ثانویه ای برای مطرح شدن گردشگری به عنوان ابزار توسعه می باشد. مجموع عوامل فوق از جمله دلایل موجهه برای هر کشور یا منطقه ای (حتی کمتر توسعه یافته ها) می باشد تا با تلاش گسترده و مدیریت و برنامه ریزی دقیق، با استفاده از گردشگری، وضعیت خود را بهبود بخشند.

اکوتوریسم(اکوتوریسم) به عنوان یکی از انواع فعالیتهای گردشگری ترکیبی از دو واژه بوم‌شناسی و گردشگری است که در واقع حاصل برخوردهای طرفداران بهره‌گیری افراطی از طبیعت و طرفداران استفاده معقول از آن بوده است. با توجه به ابعاد بسیار متفاوت فعالیت‌های اکوتوریستی ارائه‌شده توسط ذینفعان آن، توافق عمومی اندکی در مورد تعریف آن وجود دارد(Funnell and Bynoe, 2007:163). سبالیوس لاسکورین اولین کسی بود که در سال

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

۱۹۸۳ واژه اکوتوریسم را سفر به مناطق طبیعی نسبتاً دست‌نخورده و غیرآلوده باهدف خاص مطالعه، لذت بردن از چشم‌اندازها، گیاهان و حیوانات وحشی و هرگونه جذابیت فرهنگی منطقه چه در گذشته و چه در حال حاضر تعریف کرد(www.ecotourisminamerica.com). همچنین می‌توان اکوتوریسم را سفری مسؤلانه در طبیعت و بازدید از مناطق طبیعی دست نخورده جهت لذت و قدردانی از طبیعت که محافظت از طبیعت را ارتقاء، اثرات منفی بازدیدکننده را کاهش و برای جوامع محلی منافع اقتصادی و اجتماعی به ارمغان آورد تعریف کرد(بینش،۱۳۸۳: ۱۰-۹). علاوه بر این، اکوتوریسم را شاخه‌ای از گردشگری نیز نامیده‌اند که حفاظت از محیط‌زیست را ترویج نموده و توسعه پایدار را حمایت کند (Manitoba Conservation Report, 2005).

براساس یک دیدگاه کلی می‌توان انواع فعالیت‌های اکوتوریسم در محیط‌های مختلف را در شکل ۱ مشاهده کرد.

بر اساس تعاریف فوق می‌توان اصول اکوتوریسم را از نظر Martha Honey این گونه بیان کرد:

- تاثیر گذاری در محیط را به حداقل برساند.
- احترام و اگاهی زیست‌محیطی و فرهنگی را ارتقاء دهد.
- برای بازدیدکنندگان و مهمان پذیران تجربه مثبت ارائه دهد.
- سبب شود که حفاظت از محیط‌زیست از نظر اقتصادی و ریست محیطی سودمند باشد.
- حاوی فواید مالی و مقتدر سازی برای ساکنان محلی باشد.
- نسبت به محیط اجتماعی، سیاسی و زیست‌محیطی جامعه میزبان حساسیت لازم را ایجاد کند.
- از حقوق بشر جهانی و توافق‌های کارگری حمایت می‌کند(www.wikipedia.org).

روش تحقیق

این تحقیق از نظر ماهیت کاربردی و از نظر روش مطالعه، توصیفی- تحلیلی محسوب می‌شود. روش جمع آوری داده‌ها و اطلاعات تحقیق از دو روش مطالعات کتابخانه‌ای و پرسشنامه ای استفاده و اطلاعات لازم در ارتباط با اکوتوریسم جمع آوری شده است؛ جامعه آماری این پژوهش کلیه کارشناسان ادارات، سازمان‌ها، نهادها، موسسات و تشکیلات مرتبط با صنعت گردشگری استان است که در نهایت ۶۳ نفر از آنها به عنوان نمونه آماری به صورت تصادفی انتخاب شدند(جدول ۲) و در قالب پرسش نامه از آن‌ها خواسته شد تا در زمینه نقاط

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای اکوتوریسم استان کردستان نظر خود را بیان نمایند. روایی و پایایی تحقیق از روش آلفای کرونباخ مورد تایید قرار گرفته است.

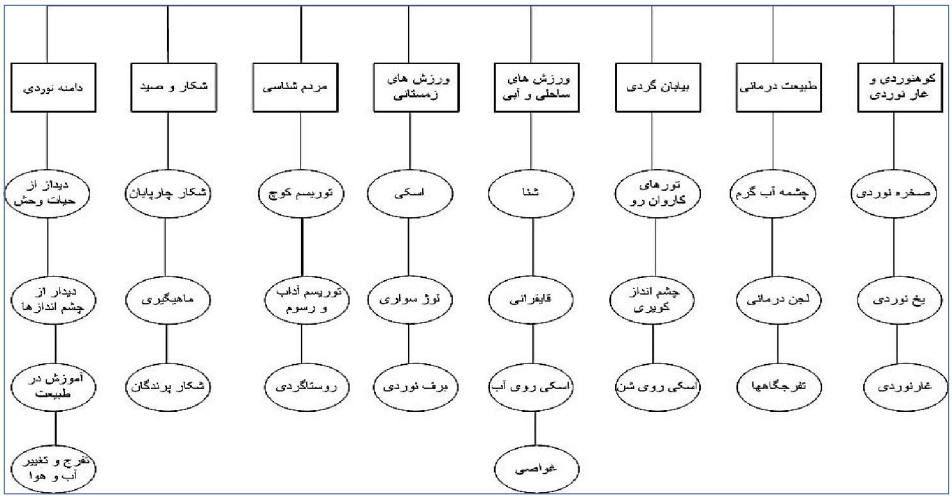

شکل(۱) گونه شناسی فعالیت‌های اکوتوریسم منبع: کریم پناه، ۱۳۸۴: ۴۸

معرفی اجمالی منطقه مورد بررسی

استان کردستان با مساحتی در حدود ۲۸۰۲۰۳ کیلومترمربع، با حدود ۱/۷ درصد از مساحت کشور در غرب ایران و در مجاورت خاک عراق بین ۳۴ درجه و ۴۵ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۲۸ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۳۴ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۱۴ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ قرار دارد(کُهزادی،۱۳۸۹: ۳۱). با توجه به موقعیت جغرافیایی، پتانسیل بالقوه‌ای در زمینه فعالیت‌های گردشگری و به ویژه فعالیت‌های اکوتوریسم دارد، به طوری که بر اساس طرح جامع گردشگری استان کردستان از مجموع ۸۴۲ جاذبه استان، ۲۹۸ مورد مرتبط با جاذبه‌های طبیعی است. از جمله مهم‌ترین منابع اکوتوریسم استان کردستان می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

الف) مناطق حفاظت شده: که شامل؛ ۱ الف) منطقه حفاظت شده بیجار با وسعت ۳۱۷۵۰ هکتار و تنوع جانوری و گیاهی فراوانی که گونه قوچ و میش ارمنیبه عنوان گونه بارز دراین محل خودنمایی می‌کند. ۱۹ گونه پستاندار،۴ گونه خزنده ،۷۵ گونه پرنده و ۵ گونه ماهی از تنوع جانوری تا به حال شناسایی گردیده و ۱۳۷ گونه گیاهی نیز در این منطقه شناسایی و ثبت گردیده است. علاوه بر این، قرار داشتن تعداد ۷ روستا و قلعه باستانی قم چقای در داخل

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

این منطقه، ارزش اکوتوریستی دو چندانی به آن بخشیده است. ۲ الف) منطقه حفاظت شده عبدالرزاق سقز با وسعت ۴۴۰ کیلومتر مربع، دارای تنوع گونه‌ای جانوری و گیاهی خوبی بوده و تعداد ۷ گونه خزنده و ۱۸ گونه پرنده و ۱۷ گونه پستاندار، با گونه بارز گونه قوچ ومیش ارمنی دراین منطقه زیست می‌کند. آنچه باعث شده این منطقه اهمیت دو چندانی داشته باشد آثار تاریخی و فرهنگی غار کرفتو و قلعه زیویه است. ۳ الف) منطقه حفاظت شده بدر و پریشان قروه که با وسعت ۴۳۰ کیلومتر مربع دارای تنوع گونه‌ای جانوری و گیاهی فراوانی شامل : ۴۲ گونه پرنده،۶ گونه خزنده و ۱۲ گونه پستاندار با گونه شاخص کل و بز می‌باشد. ۴ الف) منطقه حفاظت شده کوسالان و شاهو که مساحت آن ۵۷۰ کیلومتر مربع است و ۱۱۷ گونه پرنده، ۱۲ گونه خزنده و ۲۳ گونه پستاندار با گونه‌های بارز کل و بز، پلنگ و سیاه گوش حیات وحش منطقه را تشکیل می‌دهد. این زیستگاه از نظر فرهنگی و مذهبی هم به دلیل واقع شدن روستای اورامان تخت در آن و برگزاری سالانه مراسم پیرشالیار در آنجا، اهمیت دو چندانی پیدا کرده است(کیانی،۱۳۸۹: ۱-۲۰).

ب) دریاچه‌ها: با وجود دریاچه پشت سدهای موجود در استان(وحدت سنندج، گاوشان کامیاران، سنگ سیاه دهگلان و ...) و نیز دریاچه و پایگاه ملی حیات وحش زریوار که نگین سبز غرب کشور است، استان کردستان از پتانسیل بالقوه‌ای برای میزبانی از تورهای اکوتوریسم با هدف ماهیگیری تفریحی، قایق سواری، اسکی روی آب و ...، برخوردار می‌باشد.

ج) کوه‌ها: استان کردستان سرزمین کوه‌ها و ارتفاعات است(شاهو، چهل چشمه، کوسالان و ...) به همین خاطر دارای پتانسیل منحصر به فردی برای فعالیت اکوتوریسم از جمله کوهنوردی، دامنه نوردی، اسکی، صخره نوردی و ... می‌باشد

د) غارها: مانند غار باستانی کرفتو، شوی و کله کان

ه) رودخانه‌ها: از جمله رودخانه‌های استان کردستان می‌توان به رودخانه معروف سیروان که یکی از مستعدترین رودخانه‌های ایران برای برگزاری رافتینگ (قایق سواری در آب‌های خروشان) است، اشاره نمود. قزل اوزن و قشلاق نیز از جمله سایر رودخانه‌های مهم استان به حساب می‌آیند.

و) چشمه‌های آب معدنی: از جمله مهم‌ترین چشمه‌های آب معدنی استان کردستان می‌توان به چشمه باباگُرگُر، چشمه گواز، چشمه آب تلخ پیر صالح و ... اشاره نمود که هر یک با داشتن املاح خاص می‌توانند نیازهای طبیعت گردان سلامت گرا را تا حدود زیادی برآورده کنند.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

ز) روستاهای هدف گردشگری: استان کردستان یکی از مقاصد برتر کشور از نظر قابلیت میزبانی از تورهای روستاگردی محسوب می‌شود. از جمله روستاهای معروف استان کردستان می‌توان به روستاهای؛ اورامان تخت، نوره، کانی سانان، قم چقای، یوزباش کندی، قصلان و ... ، اشاره نمود.

تحلیل سوات

تکنیک یا ماتریس سوات، ابزاری برای بازشناسی ضعف‌ها و قوت‌های داخلی و شناخت تهدیدها و فرصت‌های موجود در محیط خارجی آن به منظور سنجش وضعیت و تدوین راهبردهای برای هدایت و کنترل آن سیستم است. این روش نتیجه مستقیم دانشکده تجاری هاروارد است(موحد و کُهزادی،۱۳۸۹: ۹۱). این تکنیک شامل یک فرآیند ۸ مرحله‌ای می‌باشد، که در شکل۲ ارائه‌شده است.

شکل (۲) مراحل تهیه مدل سوات منبع :ابراهیم زاده و آقاسی زاده،۱۳۸۸: ۱۱۵- ۱۱۴

به طور اجمالی می‌توان گفت که این تکنیک ابزاری برای تحلیل وضعیت و تدوین راهبرد است ، که از طریق:

- بازشناسی و طبقه بندی قوت‌ها و ضعف‌های درون سیستم
- بازشناسی و طبقه بندی فرصت‌ها و تهدیدهای موجود در محیط خارج سیستم

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

• تکمیل ماتریس سوات و تدوین راهبردهای گوناگون برای هدایت سیستم در آینده، صورت می‌گیرد(گلکار، ۱۳۸۴: ۴۹)

به عبارت دیگر، مدل SWOT یکی از ابزارهای استراتژیک تطابق نقاط قوت و ضعف درون سیستمی با فرصت‌ها و تهدیدات برون سیستمی است. در واقع ابزار تحلیلی سوات یکی از روش‌های اساسی جهت تنظیم نظم و مناسبات ویژه بین مسائل استراتژیک است و از بهترین تکنیک‌ها برای تحلیل و هدایت محیط محسوب می‌شود(Yuksel and deviren 2007: 33).

از دیدگاه این مدل، یک استراتژی مناسب قوت‌ها و فرصت‌ها را به حداکثر و ضعف‌ها و تهدیدها را به حداقل ممکن می‌رساند. برای این منظور، نقاط قوت و ضعف‌ها و فرصت‌ها و تهدیدها در چهار حالت کلی SO،WO،ST،WT به صورت زیر پیوند داده می‌شوند و گزینه‌های استراتژی از بین آن‌ها انتخاب می‌شود. بر این اساس، چهارچوب ماتریس تحلیلی SWOT را می‌توان در شکل ۳ خلاصه کرد.

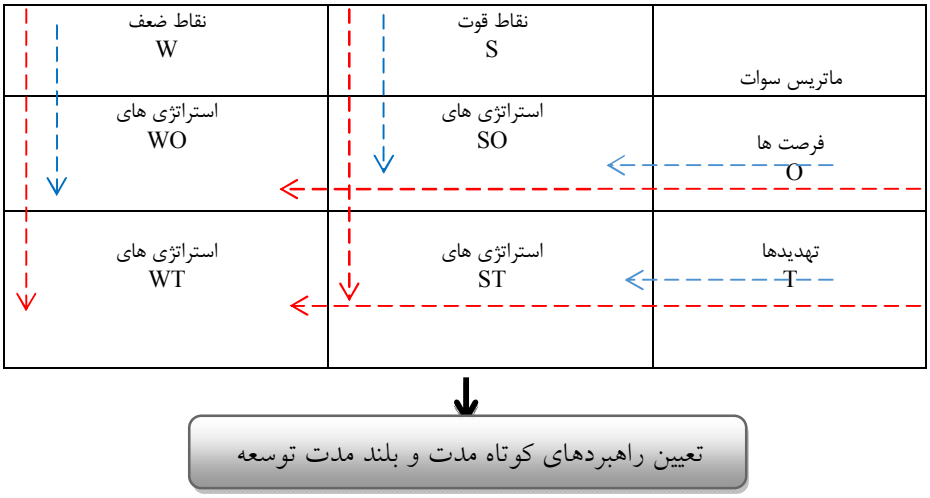

شکل(۳)چهارچوب ماتریس تحلیلی SWOT منبع : افتخاری و مهدوی،۱۳۸۴: ۹

تشکیل جداول شناسایی شاخص‌های راهبردی عوامل درونی و بیرونی

ماتریس ارزیابی عوامل درونی، یا IFE[1] ابزاری برای بررسی عوامل داخلی است. در واقع نقاط قوت و ضعف واحدهای سازمان را ارزیابی می‌کند. ماتریس ارزیابی عوامل بیرونی EFE[2] ابزاری

[1] . Internal Factor Evaluation
[2] . External Factor Evaluation

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

برای تجزیه و تحلیل نحوۀ پاسخگویی و مواجهه مدیران سازمان به فرصت‌ها و تهدیدهای خارج سازمان است (محرم‌نژاد و تهرانی، ۱۳۸۷: ۲). پس از شناسایی عوامل داخلی و خارجی نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای فعالیت‌های گردشگری را مشخص کرده و در ماتریس‌های عوامل درونی و خارجی برای هریک از این عوامل امتیازی برحسب اهمیتی که هریک از این عوامل در توسعه پایدار اکوتوریسم دارند در نظر گرفته می‌شود به نحوی‌که بالاترین امتیاز در ماتریس عوامل داخلی ۲۰ و در ماتریس عوامل خارجی ۱۹ است. در مرحلۀ بعد به هر عامل یک ضریب وزنی بین صفر (بی‌اهمیت) تا یک (بسیار مهم) اختصاص می‌دهیم که در اینجا از نرمالیزه کردن برای وزن دهی استفاده شده است. ضریب داده شده به هر عامل بیانگر اهمیت نسبی آن در موفقیت است، صرف‌نظر از این‌که آیا عامل مورد نظر به عنوان یک نقطه قوت و ضعف داخلی سازمان به حساب آید باید به عاملی که دارای بیش‌ترین اثر در عملکرد سازمان است بالاترین ضریب را داد. سپس وضع موجود هر عامل را با امتیازی بین ۱ تا ۴ (۱= ضعیف، ۲ = متوسط ۳ = بالاتر از متوسط ، ۴ = بسیار خوب) تعیین کرده که به آن "امتیاز وضع موجود " گفته می‌شود. اگر مدیریت سازمان در پی کاستن نقاط ضعف، یا تهدیدها باشد، امتیاز بالایی در خصوص نقطۀ ضعف، یا تهدید به خود اختصاص می‌دهد و برعکس اگر نقاط قوت و فرصت‌ها به خوبی مدیریت نشود، امتیاز پایین دریافت می‌کند. بنابراین امتیاز موزون یا وزن دار هر عامل را محاسبه کرده که بدین منظور امتیاز هر ردیف از عوامل درونی و بیرونی سازمان را در وزن نرمالیزه شده ضرب در یک ستون جدید درج می‌شود. در این مرحله جمع امتیازهای وزن دار محاسبه می‌شود. اگر نمرۀ نهایی IFE اکوتوریسم کمتر از ۲/۵ باشد این بدان معناست که فعالیت‌های اکوتوریسم کردستان از نظر عوامل درونی برروی‌هم دارای ضعف است. همچنین اگر نمرۀ نهاییEFE اکوتوریسم کمتر از ۲/۵ باشد. این مؤید آن است که استان کردستان در خصوص استفاده از فرصت‌ها و مقابله با تهدیدهای گردشگری به خوبی عمل نمی‌کند. در مرحلۀ بعد با تحلیل نتایج حاصل از ماتریس‌های ارزیابی عوامل درونی و بیرونی و با ایجاد راهبردهای مطروحه، برای برآورد امتیازات هر یک از راهبردها و الویت بندی آن‌ها از ماتریس QSPM استفاده شده است (محرم نژاد، ۱۳۸۵: ۴۰-۳۵).

ارزیابی راهبردها با استفاده از ماتریس راهبردی کمی(QSPM)

ماتریس راهبردی کمی روشی تحلیلی است که با آن جذابیت نسبی راهبردها مشخص می‌شود. با این روش می‌توان به صورت عینی راهبردهای گوناگونی که در زمره بهترین راهبردها هستند، مشخص کرد. برای تهیه ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی از نتیجۀ ماتریس ارزیابی

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

عوامل داخلی و خارجی و نتیجه ماتریس SWOT استفاده می‌شود. در این روش ابتدا فرصت‌ها و تهدیدهای عمدهٔ خارجی، نقاط قوت و ضعف داخلی در ستون سمت راست ماتریس برنامه‌ریزی کمی نوشته شده، سپس به هریک از این عوامل داخلی و خارجی که در موفقیت سازمان نقش عمده دارند، وزن یا ضریب داده می‌شود. این ضریب‌ها درست همانند ضریب‌های ماتریس ارزیابی عوامل داخلی و خارجی هستند. در ردیف بالای ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی، راهبردهای تعیین شده از ماتریس SWOT نوشته می‌شود. در مرحله بعد نمره‌های جذابیت تعیین می‌شود. برای تعیین نمرهٔ جذابیت باید عوامل داخلی و خارجی را که در موفقیت سازمان نقش عمده دارند، بررسی کرد و سپس در مورد هریک از آن‌ها این پرسش را مطرح کرد که آیا این عامل در گزینش راهبردها نقش عمده دارد؟ اگر پاسخ به این پرسش آری باشد، آنگاه باید با توجه به این عامل کلیدی راهبردها را با هم مقایسه کرد به‌طوری‌که اهمیت نسبی یک راهبرد نسبت به سایر راهبردها مشخص شود. نمره جذابیت به این شکل است:

۱= بدون جذابیت، ۲= تا حدی جذاب، ۳= دارای جذابیت معقول و ۴= بسیار جذاب .

اگر پاسخ به پرسش بالا" نه " است، نشان‌دهندهٔ این است که در فرایند انتخاب راهبردها این عامل هیچ نقش مهمی (از نظر موقعیت راهبرد) ندارد که در آن صورت نباید به این عامل نمرهٔ جذابیت داده شود. در مرحله بعدی جمع نمره‌های جذابیت محاسبه می‌شود، به این صورت که ضریب در نمره‌های جذابیت ضرب می‌شود. جمع نمره‌های جذابیت نشان‌دهنده جذابیت نسبی هر یک از راهبردها است که تنها با توجه به اثر عوامل داخلی و خارجی مربوطه بدست می‌آید. هر قدر جمع نمره‌های جذابیت بیشتر باشد، راهبرد مورد بحث دارای جذابیت بیشتری خواهد بود. در نهایت مجموع نمره‌های جذابیت هریک از ستون‌های ماتریس کمی محاسبه می‌شود. با این روش به‌صورت همزمان راهبردهای مختلف مورد بررسی قرار گرفته و الویت‌بندی می‌شوند. نمره‌های بالا نشان‌دهندهٔ جذابیت بیشتر راهبردهاست. (کرباسی و همکاران،۱۳۸۶: ۱۵۹).

نتایج

جداول (۲) ماتریس SWOT فعالیت‌های اکوتوریسم در استان کردستان را نمایش می‌دهد. مطابق جدول (۳) میانگین نمره نهایی ماتریس عوامل داخلی (IFE) اکوتوریسم ، کمتر از ۲/۵ محاسبه شده است (۲/۴۳). این موضوع نشان می‌دهدکه در زمینه فعالیت‌های اکوتوریسم در استان کردستان در بعد عوامل داخلی ضعیف عمل می‌شود. در حالی‌که میانگین نمره نهایی ماتریس EFE، چنانچه در جدول (۴) ارایه شده، ۲/۹۱ است. این امر مبین آن است که استان

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

کردستان در خصوص استفاده از فرصت‌ها و مقابله با تهدیدهای فعالیت‌های گردشگری عملکرد قابل قبولی دارد.

جدول (۳) ماتریس عوامل داخلی(IFE)

عوامل راهبردی داخلی	وزن	وزن نرمال شده	امتیاز وضع موجود	امتیاز وزن دار
نقاط قوت ۱- وجود مناطق متعدد روستایی مستعد جهت میزبانی از تورهای	۲۰	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
۲- وجود غنای فرهنگی	۱۶	۰/۰۵	۴	۰/۲۰
۳- وجود چشم اندازهای طبیعی زیبا و منحصر به فرد	۱۷	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۴- وجود مناطق متعدد حفاظت شده و وجود پرندگان و ...	۱۴	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
۵- وجود تنوع زیاد گیاهی و جانوری جهت تحقیقات علمی	۱۳	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
۶- وجود ارتفاعات و قلل مرتفع جهت توریسم ورزشی	۱۵	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۷- وجود چشمه های آب معدنی و رودخانه های فراوان ...	۱۴	۰/۰۴	۲	۰/۰۸
۸- وجود پتانسیل لازم برای بعضی فعالیت های ورزشی و تفریحی...	۱۳	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
۹- وجود نگرش مثبت جامعه نسبت به صنعت گردشگری	۱۷	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
نقاط ضعف ۱- کمبود یا ضعف حمایت های دولتی جهت حمایت و تشویق بخش خصوصی	۱۹	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
۲- نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات بهداشتی و خدماتی	۱۵	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
۳- نامناسب بودن راههای ارتباطی و امکانات حمل ونقل	۱۸	۰/۰۶	۴	۰/۲۴
۴- نامناسب بودن و ناکافی بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی	۱۶	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
۵- کمبود یا عدم وجود آژانس ها و نیروهای متخصص و حرفه‌ای ...	۱۹	۰/۰۶	۳	۰/۱۸
۶- توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال...	۱۶	۰/۰۵	۳	۰/۱۵
۷- ضعف در بازاریابی و معرفی جاذبه ها و در نتیجه ناشناخته ماندن	۱۶	۰/۰۵	۲	۰/۱۰
۸- عدم رشد آگاهی مردم به منظور استفاده از منابع مختلف	۱۷	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
۹- کمبود شدید آمار و اطلاعات واقعی جهت ارائه به	۱۶	۰/۰۵	۱	۰/۰۵
۱۰- عدم اطلاع رسانی دقیق در زمینه فعالیت های طبیعت گردی جهت ارتقاء	۱۱	۰/۰۳	۲	۰/۰۶
۱۱ـ مدیریت ضعیف در سازمان ها و بخشهای ذینفع در اکوتوریسم استان	۱۴	۰/۰۴	۱	۰/۰۴
جمع کل		۱		۲/۴۳

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

جدول (۴) ماتریس عوامل خارجی(EFE)

عوامل تاثیرگذار داخلی / عوامل تاثیرگذار خارجی	نقاط قوت -S	نقاط ضعف - W
	۱- وجود مناطق متعدد روستایی مستعد جهت میزبانی از تورهای طبیعت گردی ۲- وجود غنای فرهنگی ۳- وجود چشم‌اندازهای طبیعی زیبا و منحصر به فرد ۴- وجود مناطق متعدد حفاظت شده و تیز وجود پرندگان و حیوانات زیبا و منحصر به فرد مثل کبک، کل و بز، خرس قهوه ای، گوزن زرد و ... جهت تماشای حیات وحش ۵- وجود تنوع زیاد گیاهی و جانوری جهت تحقیقات علمی ۶- وجود ارتفاعات و قلل مرتفع جهت انجام توریسم ورزشی ۷- وجود چشمه های آب معدنی و رودخانه های فراوان جهت آب درمانی و انجام ورزشهای آبی و تیز ماهیگیری ۸- وجود پتانسیل لازم برای بعضی فعالیت های ورزشی و تفریحی (همانند کوهنوردی، راهپیمایی، شنا و...) ۹- وجود نگرش مثبت جامعه نسبت به صنعت گردشگری	۱- کمبود یا ضعف حمایت های دولتی جهت حمایت و تشویق بخش خصوصی ۲-نامناسب بودن و عدم کفایت تسهیلات بهداشتی و خدماتی ۳-نامطلوب بودن راه های ارتباطی و امکانات حمل و نقل ۴-نامناسب بودن و ناکافی بودن تسهیلات و تجهیزات اقامتی و رفاهی ۵-کمبود یا عدم وجود آژانس ها و تبروهای متخصص و حرفه ای در زمینه اکوتوریسم ۶-توزیع نامناسب گردشگران در فصول مختلف سال (تراکم حداقل در زمستان) ۷-ضعف در بازاریابی و معرفی جاذبه ها و در نتیجه ناشناخته ماندن پتانسیل های مختلف کردستان در زمینه اکوتوریسم ۸-عدم رشد واگاهی مردم به منظور استفاده از منابع مختلف جهت درآمد زایی و تاکید بر همان روش های سنتی ۹-کمبود شدید آمار و اطلاعات واقعی جهت ارائه به متقاضیان فعالیت های اکوتوریستی ۱۰-عدم اطلاع رسانی دقیق در زمینه فعالیت های طبیعت گردی جهت ارتقاء حساسیت افراد نسبت به حفاظت از منابع اکوتوریستی ۱۱- مدیریت ضعیف در سازمان ها و بخش ذینفع در بخش اکوتوریسم استان
فرصت‌ها – O	**راهبردهای SO**	**راهبردهای WO**
۱- وجود نشانه هایی ازتمایل دولت در زمینه کاهش وابستگی به نفت و تلاش جهت توسعه سایر منابع درآمدی مانند گردشگری ۲- افزایش تمایل بخش خصوصی جهت مشارکت در انجام طرح ها و برنامه های مرتبط با گردشگری ۳- افزایش تمایل به انجام فعالیتهای گردشگری و به ویژه فعالیت های اکوتوریستی و قابلیت بالقوه استان کردستان در این زمینه ۴- وجود قطب های بزرگ جمعیتی مانند کلان شهر کرمانشاه و همدان ۵- همجواری و وجود روابط نزدیک با اقلیم خودمختار کردستان عراق که در حال حاضر از امنیت مناسبی برخوردار می باشد ۶- تشکیل کمیته ملی طبیعت گردی	۱- تدوین اطلس روستاهای مستعد گردشگری و هماهنگی با آژانس های مسافرتی جهت توجه به آنها در برنامه های سفر(St_1) ۲-با توجه به گرایش عمومی نسبت به حضور در مناطق بکر طبیعی، تخصصی شدن فعالیت های اکوتوریستی و خلاء آژانس های تخصصی طبیعت گردی در کردستان، جهت جذب این بخش از بازار گردشگری و پاسخگویی کارآمد به تیاز این گروه از گردشگران، حمایت از تاسیس آژانس های تخصصی طبیعت گردی باید یکی از اولویت های سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری کردستان باشد. (St_2) ۳-شناسایی نقاط جذاب طبیعی مانند غارها(با توجه به موقعیت کوهستانی) و شناسایی مسیرهای مناسب برای فعالیت های ورزشی مانند کوهنوردی و ...، و برنامه ریزی دقیق جهت تبدیل کردن این توان ها به جاذبه های گردشگری (St_3) ۴- مشارکت دادن هر چه بیشتر جامعه محلی در برنامه های اکوتوریستی، به منظور بهرمند شدن آنها از منافع حاصل از گردشگری و ایجاد دید مثبت بین آنها نسبت به گردشگری و در نتیجه حمایت پایدار از آن (St_4) ۵-توجه ویژه به ویژگی های منحصربه فرد و غنای فرهنگی استان کردستان و برنامه ریزی و مدیریت اثربخش این داشته ها جهت ارائه تجربه لذت بخش به گردشگران، ضمن تلاش جهت کاهش تاثیر کالایی و القایی شدن فرهنگ توسط گردشگری از طریق برگزاری جلسات با مردم محلی و یادآوری این نکته که گردشگران به خاطر تفاوت ها است که آن مقصد را برای سفر انتخاب کرده‌اند، لذا اگر به دنبال کسب منافع طولانی مدت گردشگری باشند باید با جدیت الگوهای فرهنگی خود را حفظ کنند. (St_4) ۶- با توجه به گرایش بخش خصوصی در حوزه گردشگری و اکوتوریسم باید ترتیبی اتخاذ شود تا با ارائه مشوق های مختلف مانند معافیت های مالیاتی، واگذاری زمین با هزینه کمتر جهت ساخت و سازهای مورد نیاز و ... حمایت آنها را جهت سرمایه گذاری و تدوام تمایل آنها به فعالیت جلب کرد. (St_5) ۷-تدوین برنامه‌های فرهنگی مشترک با اقلیم خودمختار کردستان عراق مانند برگزاری جشنواره های موسیقی و نمایشگاه های صنایع دستی و تلاش جهت جذب گردشگران آن اقلیم با توجه به ویژگی و روابط نزدیک فرهنگی (St_6)	۱- کاهش بروکراسی اداری به منظور تسریع در پروژهای اکوتوریستی استان کردستان (St_{10}) ۲- ایجاد شبکه ریلی، توسعه خطوط هوایی و بهبود و گسترش شبکه حمل و نقل زمینی از جمله تسهیل در دسترسی به نقاط اکوتوریستی (St_9) ۳- بخش بندی گردشگران کردستان و هماهنگ کردن برنامه های بازاریابی و تبلیغاتی گردشگری با تیازهای بخش های مختلف به منظور حداکثر سازی ضریب تاثیر گذاری این تلاش ها. همچنین به روز کردن فعالیت های تبلیغاتی و استفاده از تکنولوژی های روز مانند راه اندازی وب سایت مبتنی بر رویکرد تک پنجره ای، بازدید های مجازی و ... تیز کاملاً ضروری است. (St_{11}) ۴- برگزاری دوره های آموزشی و کارآفرینی برای مقاصدی که استعداد اکوتوریستی دارند(برای مثال۷ روستای درون و ۱۸ روستای حاشیه منطقه حفاظت شده بیجار و ...) وآشنا سازی آنها با فعالیت های مختلف حوزه اکوتوریسم (St_4) ۵- با توجه به چهار فصل بودن استان و ویژگی‌های طبیعی منحصر به فرد در هر فصلی از سال، باید کوشید تا با شناسایی، مناسب سازی و معرفی پتانسیل های بکر طبیعی، زمینه حضور گردشگران با علایق ویژه را در فصول مختلف فراهم کرد و در نتیجه تا حدودی بتوان مشکل فصلی بودن تقاضای گردشگری در استان را جبران کرد. علاوه بر این، برگزاری جشنواره های فرهنگی(موسیقی، پوشاک، غذاهای محلی و ...) و همچنین معرفی مراسم های فرهنگی(مانند پیرشالیار در روستای اورامان در هفته دوم بهمن ماه یا برگزاری جشن توروز در روستای دیوارتاو حدود یک ماه قبل از شروع آن در کشور) تیز تا حدودی می‌تواند در حل این مشکل راهگشا باشد. (St_3)

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

ادامه جدول (۴)

تهدیدها - T	راهبردهای ST	راهبردهای WT
۱- فقدان سازمان متولی سازماندهی اکوتوریسم ۲- افزایش تمایل به انجام سفرهای خارجی ۳- هدفمند کردن یارانه ها و در نتیجه آن افزایش قیمت مواد سوختی و تاثیر آن بر جریان سفر و گردشگری ۴- افزایش مشکلات زیست محیطی به واسطه فعالیت‌های گردشگری ۵- فقدان برنامه های جامع جهت شناسایی، مناسب سازی و معرفی پتانسیل های طبیعی ۶- جذب هر چه بیشتر گردشگران به مراکز نزدیک استان کردستان، مانند کرمانشاه و همدان، به دلیل وجود تاسیسات و امکانات بهتر به گردشگران ۷- تضعیف و تحلیل فرهنگ سنتی و محلی ۸- تداوم دیدگاه امنیتی نسبت به استان کردستان و در نتیجه وجود بروکراسی شدید اداری جهت فعالیت بخش خصوصی ۹- تداوم تبلیغات منفی نسبت به سفر به ایران و به صورت ویژه نسبت به استان کردستان	۱- تمرکز برنامه های گردشگری استان کردستان بر مناسب سازی جاذبه های طبیعی موجود که از درآمدهای بالقوه گردشگری محروم هستند، مانند گردشگری کشاورزی با توجه به ظرفیت بالقوه کردستان در زمینه کشاورزی، از جمله این برنامه ها می توانند تورهای آموزشی برای دانشجویان کشاورزی، منابع طبیعی معدن و... باشد. (St_7) ۲- حمایت از تشکیل تعاونی‌های مردمی در زمینه گردشگری و طبیعت گردی (St_2) ۳- با توجه به این که بخش عمده ای از توانایی های گردشگری کردستان، قابلیت های اکوتوریستی و فرهنگی می باشد و به دلیل حساسیت بیش از حد این جاذبه‌ها، باید متناسب با مقاصد مختلفی که در استان کردستان توانایی ارائه چنین جاذبه های به گردشگران دارند، کدهای اخلاقی ویژهٔ آن محل تدوین شود و در اختیار آژانسهای مسافرتی و در بروشورهای تبلیغاتی به گردشگران ارائه شود. (St_8) ۴- بهبود و افزایش توان سیستم حمل و نقل عمومی جهت کاهش تاثیر سوم افزایش مواد سوختی به دنبال هدفمند کردن یارانه‌ها(St_9)	۱- ارائه مشوق های مالی جهت جذب و حفظ بخش خصوصی (St_5) ۲- تدوین برنامه های آموزشی برای تربیت متخصصین حوزه اکوتوریسم و حمایت از تاسیس آژانس های طبیعت گردی (St_2) ۳- کاهش دیدگاه امنیتی موجود نسبت به منطقه و در بلند مدت حذف و درنتیجه تسهیل فعالیت بخش خصوصی (St_5) ۴- استفاده از فن آوری های نوین تبلیغاتی و بازاریابی (St_{11}) ۵- تشکیل واحدی متشکل از متخصصین سازمان های دولتی و بخش خصوصی ذینفع در فعالیت‌های اکوتوریستی جهت کمک به شناسایی، برنامه ریزی و مدیریت کارآمد پتانسیل های طبیعی (St_{12})

در این مرحله از تحقیق راهبردهای تعیین شده از طریق بررسی عوامل داخلی و خارجی اکوتوریسم استان کردستان، دسته‌بندی شده و به صورت ۱۲ راهبرد ارایه شده‌اند تا در ماتریس برنامه‌ریزی راهبردی کمی برای بررسی جذابیت، الویت‌بندی شوند. این راهبردها عبارت‌اند از:

St_1- تدوین اطلس روستاهای مستعد گردشگری و هماهنگی با آژانس‌های مسافرتی جهت توجه به آن‌ها در برنامه‌های سفر

St_2- حمایت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کردستان از تاسیس آژانس‌های تخصصی اکوتوریسم و حمایت از تشکیل تعاونی‌های مردمی در زمینه گردشگری و اکوتوریسم و تدوین برنامه‌های آموزشی برای تربیت متخصصین حوزه اکوتوریسم

St_3- شناسایی نقاط جذاب طبیعی و شناسایی مسیرهای مناسب برای فعالیت‌های ورزشی و برنامه‌ریزی جهت تبدیل این توانها به جاذبه‌های گردشگری و همچنین شناسایی و معرفی پتانسیل‌های بکر طبیعی و در نتیجه فراهم نمودن حضور گردشگران در فصول مختلف

St_4- مشارکت دادن جامعه محلی در برنامه‌های اکوتوریستی، ایجاد دید مثبت بین آن‌ها نسبت به گردشگری، برگزاری دوره‌های آموزشی در مناطق مستعد و آشناسازی آن‌ها با فعالیت‌های مختلف حوزه اکوتوریسم، سعی در حفظ الگوهای فرهنگی بومی مردم منطقه و نشان دادن این تفاوتها به گردشگران

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

St_5- کاهش دیدگاه امنیتی موجود نسبت به منطقه، ارایه مشوق‌های مالی و تسهیلات کافی جهت جذب سرمایه گذاری و تدوام فعالیت‌های بخش خصوصی در پروژه‌های گردشگری

St_6- تدوین برنامه‌های فرهنگی مشترک با کردستان عراق مانند برگزاری جشنواره‌های موسیقی و نمایشگاه‌های صنایع دستی و تلاش جهت جذب گردشگران آن اقلیم با توجه به ویژگی و روابط نزدیک فرهنگی

St_7- تمرکز برنامه‌های گردشگری استان کردستان بر مناسب سازی جاذبه‌های طبیعی موجود که از درآمدهای بالقوه گردشگری محروم هستند، مانند گردشگری کشاورزی با توجه به ظرفیت بالقوه کردستان در زمینه کشاورزی

St_8- تدوین کدهای اخلاقی در محل و ارایه بروشورهای آموزشی به گردشگران در خصوص حساسیت جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی استان کردستان

St_9- بهبود و افزایش توان سیستم حمل و نقل عمومی، ایجاد شبکه ریلی، توسعه خطوط هوایی و بهبود و گسترش شبکه حمل و نقل زمینی جهت کاهش تاثیر سوء افزایش مواد سوختی به دنبال هدفمند کردن یارانه‌ها و تسهیل در دسترسی به نقاط اکوتوریستی

St10 - کاهش بروکراسی اداری به منظور تسریع در پروژهای اکوتوریستی استان کردستان

St11 - استفاده از فن آوری های روز و نوین تبلیغاتی و بازاریابی

St12 - تشکیل واحدی متشکل از متخصصین سازمانهای دولتی و بخش خصوصی ذینفع در فعالیت های اکوتوریستی جهت کمک به شناسایی، برنامه ریزی و مدیریت کارآمد پتانسیل های طبیعی

به منظور ارزیابی میزان جذابیت هریک از عوامل راهبردی ماتریس کمی اکوتوریسم کردستان، نمرات جذابیت مربوط به ۱۲راهبرد برتر ارائه شد. نتایج ماتریس‌های برنامه‌ریزی راهبردی کمی(QSPM) نشان می‌دهد از بین راهبردهای تدوین شده بالاترین جذابیت مربوط به تشکیل واحدی متشکل از متخصصین سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی ذینفع در فعالیت‌های اکوتوریستی جهت کمک به شناسایی، برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد پتانسیل‌های طبیعی با نمره ۵/۱۴ است و پایین‌ترین جذابیت به تدوین اطلس روستاهای مستعد گردشگری و هماهنگی با آژانس‌های مسافرتی جهت توجه به آن‌ها در برنامه‌های سفر با نمره ۱/۳۷ تعلق دارد.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

نتیجه گیری

با توجه به تبعات ناشی از ضعف مدیریت فعالیت‌های اکوتوریسم در استان کردستان، لزوم تدوین راهبرد دراین بخش توجه ویژه‌ای را می‌طلبد. در ماتریس ارزیابی عوامل داخلی(ضعف و قوت)، جمع نمره‌های نهایی، ۲/۴۳ محاسبه شده که این امر نشان می‌دهد نقاط قوت از نقاط ضعف کمتر است. این بدان معناست که مدیریت فعالیت‌های اکوتوریسم از نظر عوامل درونی دارای ضعف است. ماتریس ارزیابی عوامل خارجی(تهدید و فرصت) با مجموع امتیاز ۲/۹۱ نشان‌دهندهٔ آنست که در وضعیت موجود، سازمان میراث طبیعی و گردشگری می‌تواند با تقویت فرصت‌ها در مقابل تهدیدها به خوبی عمل کند. همان‌طور که ماتریس QSPM نشان می‌دهد، بسیاری از گزینه‌های انتخابی به عنوان راهبرد پایداری لازم را ندارد، چراکه جذابیتی برای تدوین راهبرد آن وجود ندارد یا میزان جذابیت پایین است. میزان جذابیت هریک از عوامل راهبردی اعم از فرصت‌ها و تهدیدها و قوت‌ها و ضعف‌های موجود در فعالیت‌های اکوتوریسم برای تدوین راهبردی با رویکردهای قوت- فرصت و همچنین ضعف- فرصت و قوت- تهدید، ضعف – تهدید کاربرد خواهد داشت. با توجه به نتایج ماتریس کمی راهبردی می‌توان راهبردهای ذیل را به‌منظور مدیریت هرچه مؤثرتر اکوتوریسم در نظر گرفت. ترتیب و الویت راهبردها بر اساس میزان و وزن کلی آن‌ها در اصلاح و حرکت به سمت توسعهٔ پایدار است.

براساس نتایج بدست آمده از ماتریس QSPM راهبردهای پیشنهادی به ترتیب اولویت عبارت‌اند از:

۱- تشکیل واحدی متشکل از متخصصین سازمان‌های دولتی و بخش خصوصی ذینفع در فعالیت‌های اکوتوریستی جهت کمک به شناسایی، برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد پتانسیل‌های طبیعی (St_{12})

۲- استفاده از فن آوری های روز و نوین تبلیغاتی و بازاریابی (St_{11})

۳- کاهش دیدگاه امنیتی موجود نسبت به منطقه، ارایه مشوق‌های مالی و تسهیلات کافی جهت جذب سرمایه گذاری و تداوم فعالیت‌های بخش خصوصی در پروژه‌های گردشگری (St_5)

۴- شناسایی نقاط جذاب طبیعی و شناسایی مسیرهای مناسب برای فعالیت‌های ورزشی و برنامه‌ریزی جهت تبدیل این توانها به جاذبه‌های گردشگری و همچنین شناسایی و معرفی پتانسیل‌های بکر طبیعی و در نتیجه فراهم نمودن حضور گردشگران در فصول مختلف (St_3)

۵-حمایت سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری استان کردستان از تاسیس آژانس‌های تخصصی اکوتوریسم و حمایت از تشکیل تعاونی‌های مردمی در زمینه گردشگری و اکوتوریسم و تدوین برنامه‌های آموزشی برای تربیت متخصصین حوزه اکوتوریسم (St_2).

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

۶- تدوین اطلس روستاهای مستعد گردشگری و هماهنگی با آژانس‌های مسافرتی جهت توجه به آن‌ها در برنامه‌های سفر (St_1).

۷- بهبود و افزایش توان سیستم حمل و نقل عمومی، ایجاد شبکه ریلی، توسعه خطوط هوایی و بهبود و گسترش شبکه حمل و نقل زمینی جهت کاهش تاثیر سوء افزایش مواد سوختی به دنبال هدفمند کردن یارانه‌ها و تسهیل در دسترسی به نقاط اکوتوریستی (St_9).

۸- تدوین برنامه‌های فرهنگی مشترک با کردستان عراق مانند برگزاری جشنواره‌های موسیقی و نمایشگاه‌های صنایع دستی و تلاش جهت جذب گردشگران آن اقلیم با توجه به ویژگی و روابط نزدیک فرهنگی (St_6).

۹- تمرکز برنامه‌های گردشگری استان کردستان بر مناسب سازی جاذبه‌های طبیعی موجود که از درآمدهای بالقوه گردشگری محروم هستند، مانند گردشگری کشاورزی با توجه به ظرفیت بالقوه کردستان در زمینه کشاورزی (St_7).

۱۰- کاهش بروکراسی اداری به منظور تسریع در پروژه‌ای اکوتوریستی استان کردستان (St_{10})

۱۱- مشارکت دادن جامعه محلی در برنامه‌های اکوتوریستی، ایجاد دید مثبت بین آن‌ها نسبت به گردشگری، برگزاری دوره‌های آموزشی در مناطق مستعد و آشناسازی آن‌ها با فعالیت‌های مختلف حوزه اکوتوریسم، سعی در حفظ الگوهای فرهنگی بومی مردم منطقه و نشان دادن این تفاوتها به گردشگران (St_4).

۱۲- تدوین کدهای اخلاقی در محل و ارایه بروشورهای آموزشی به گردشگران در خصوص حساسیت جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی استان کردستان (St_8).

منابع و ماخذ

۱. ابراهیم زاده، عیسی و عبدالله آقاسی زاده (۱۳۸۸) **تحلیل عوامل موثر بر گسترش گردشگری در ناحیه ساحلی چابهار با استفاده از مدل راهبردی SWOT**، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری و منطقه‌ای، ۱۲۸-۱۰۷

۲. اشتری مهرجردی، اباذر(۱۳۸۳) **اکوتوریسم، تعاریف و ویژگی‌های آن**، ماهنامه جهاد، شماره ۲۶، صفحه ۷۴

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

۳. افتخاری، رکن الدین و داوود مهدوی (۱۳۸۴) **راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل سوات: دهستان لواسان کوچک**، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دانشگاه تربیت مدرس ۳۰-۱

۴. بینش، امید (۱۳۸۳) شناخت ظرفیت‌های طبیعی حوز ه اکوتوریسم شهرستان شیراز با تاکید بر نقش اقلیم و ایجاد فرصت‌های اشتغال‌زایی ، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی

۵. تقوایی، مسعود، احسانی، غلام حسین و صفرآبادی، اعظم(۱۳۸۸) **نقش و جایگاه برنامه‌ریزی چند بعدی در توسعه توریسم و اکوتوریسم مطالعه موردی منطقه خرو طبس**، جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، شماره سوم، ۶۲-۴۵.

۶. رخشانی نسب، حمید رضا و ضرابی، اصغر(۱۳۸۸) **چالش‌ها و فرصت‌های اکوتوریسم ایران**، مجله علمی- پژوهشی فضای جغرافیای، شماره ۲۸، ۵۵-۴۱

۷. رضوانی، محمد رضا(۱۳۸۴) **پیامدهای زیست‌محیطی گردشگری در حوضه سد لتیان با استفاده از مدل سوات**، مجموعه مقالات ظرفیت‌های اقتصادی ایران با تاکید بر وضعیت گردشگری ایران در بستر جهانی شدن، دانشگاه آزاد واحد فیروزکوه، ۴۰۱-۳۸۵.

۸. رفیق پناه، کریم(۱۳۸۴) تحلیل اکوتوریسم و نقش آن در توسعه منطقه‌ای استان کردستان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس

۹. زنگی آبادی، علی، محمدی، جمال و زیرک باش، دیبا(۱۳۸۵) **تحلیل گردشگری داخلی شهر اصفهان**، مجله جغرافیا و توسعه، سال چهارم، شماره پیاپی ۸ ، ۱۵۶-۱۳۱

۱۰.فرج زاده اصل، منوچهر و رفیق پناه، کریم(۱۳۸۷) **تحلیل پهنه‌های مناسب توسعه اکوتوریسم در استان کردستان با استفاده از سیستم اطلاعات جغرافیایی**، پژوهش‌های جغرافیای طبیعی، شماره ۶۵، ۵۰-۳۳

۱۱.قدمی، مصطفی(۱۳۹۰) **ارزیابی و تدوین استراتژی مقصد در چارچوب توسعه پایدار گردشگری(نمونه موردی کلان‌شهر مشهد)**، فصلنامه مطالعات و پژوهش‌های شهری منطقه‌ای، شماره ۹، ۸۲-۵۹

۱۲.کرباسی، عبدالرضا و همکاران(۱۳۸۶) **مدیریت راهبردی در محیط زیست**، مؤسسهٔ انتشاراتی کاوش قلم

۱۳.کروبی، مهدی(۱۳۸۷) **جهانگردی طبیعت و ضرورت حمایت از آن در ایران**، محیط شناسی، شماره چهارم، ۲۶-۱۵

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

۱۴.کهزادی، سالار(۱۳۸۹) **آسیب شناسی توسعه گردشگری در استان کردستان**، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید چمران اهواز

۱۵.کیانی، احمد(۱۳۸۹) **اطلس مناطق حفاظت شده استان کردستان**، انتشارت سازمان محیطزیست کردستان

۱۶.گلکار، کوروش(۱۳۸۴) **مناسب سازی تکنیک سوات برای کاربرد در طراحی شهری**، صفه، شماره ۴۱، ۶۵-۴۴.

۱۷.محرم نژاد، ناصر(۱۳۸۵) **مدیریت و برنامه‌ریزی محیطزیست**، انتشارات مولف

۱۸.محرم نژاد، ناصر و مهناز تهرانی (۱۳۸۷) **بررسی عوامل درونی و بیرونی مدیریت پسماند کلان‌شهرهای کشور براساس رو SWOT و تشکیل ماتریس QSPM**، چهارمین همایش مدیریت پسماند، مشهد.

۱۹.ملکی، محمد حسن، محقر، فاطمه و کریمی دستجردی، داود(۱۳۸۹) **تدوین و ارزیابی استراتژی‌های سازمانی با به‌کارگیری مدل‌های SWOT و فرایند تحلیل شبکه‌ای ANP**، مدیریت فرهنگ سازمانی، شماره ۲۱، ۱۷۶-۱۵۹

۲۰.موحد، علی و کُهزادی، سالار(۱۳۸۹) **تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری استان کردستان با استفاده از مدل سوات**، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، شماره دوم، ۱۰۲-۸۵.

۲۱.میر سنجری، میرمهرداد(۱۳۸۵) **راهبرد اکوتوریسم بر پایه توسعه پایدار**، جنگل و مراتع، شماره ۷۱، ۱۰-۷.

۲۲.نعمتی، نسرین(۱۳۸۴) **راهکارهای توسعه گردشگری در ایران**، مجموعه مقالات ظرفیت‌های اقتصادی ایران با تاکید بر وضعیت گردشگری ایران در بستر جهانی شدن، دانشگاه آزاد واحد فیروزکوه، ۱۵۰-۱۰۷.

۲۳.نوجه گر احمد و جسین زاده (۱۳۸۸) **ارزیابی قابلیتهای اکوتوریسم جزیره قشم با بهره گیری از مدل مدیریت استراتژی SWOT**، مجله جغرافیا و توسعه شماره ۱۵ ، شماره پاییز، صص ۱۷۲-۱۵۱.

Funnell, D. Bynoe,D (2007) ***Ecotourism and institutional structures***, journal of ecotourism, Vol. 6, No. 3

Nilsson. M. (2004) ***Research and advice on strategic environmental assessment***. Stockholm Environment in Stitute Publications.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]

The Files of Manitoba Conservation Reports (2005) ***UNDP- DTIE Sustainable Development***

Yuksel, E and ˇdeviren, M. D. (2007) ***Using the analytic network process (ANP) in a SWOT analysis – A case study for a textile firm***, Information Sciences, no 177. 440-458.

TIEC(2012) Available on: www.ecotourism.org/what-is-ecotourism

Ecotourism in America(2012) Available on: www. ecotourisminamerica. com/tools/definitions/

Wikipedia(2012)Availableon, http://en.wikipedia.org/wiki/Ecotourism

Masozera, M. K., Alavalapati, J. R. R., Jacobson, S. K., Shresta, R. K. (2006) **Assessing the suitability of community-based management for the Nyungwe Forest Reserve.**, *Forest Policy and Economics*, 8, 206–216.

Kangas, J., Kurtila, M., Kajanus, M., Kangas, A. (2003) ***Evaluating the management strategies of a forestland estate-the S-O-S approach***. Journal of Environmental Management, 69, 349–358.

Sharply, R., David, J., Telfer, (2002) **Tourism and Development: Concepts and Issues**, Channel View Publications.

Opperman, M. and Chon, K. (1997) ***Tourism in Developing Countries***, London: International Thomson Business Press.

[Downloaded from isharat.khu.ac.ir on 2026-10-29]